

Süleyman Demirel Döneminde (1965-1971) Üniversitelerde Fiziki Kapasitenin Artırılmasına Yönelik Çalışmalar

The Increase of the Physical Capacity of Universities in Turkey During the Term of Süleyman Demirel (1965-1971)

KADİR KASALAK*, ŞENGÜL BÜYÜKBOYACI

*Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü 32260, Isparta, Turkey
kadirkasalak@sdu.edu.tr, Telefon: +90 246 211 41 59

Özet: Süleyman Demirel Döneminde (1965-1971) üniversitelerin fiziki kapasitelerini artırmak amacıyla; kontenjanları artırma, gece öğretimi ve ek kapasite yaratılması bakımından da özel yüksekokulların açılması gibi çok önemli adımlar atılmıştır. Koalisyon Hükümetleri Dönemi'nde (1961-1965) açılmasına büyük önem verilen özel yüksekokulların açılmasına Süleyman Demirel Dönemi'nde de devam edilmiştir. Özel yüksekokullar daha fazla bireyin yükseköğretimden yararlanmasının sağlanması bakımından önemli hamledir. AP'nin ekonomide benimsediği liberal politikalar nedeniyle özel yüksekokulların açılmasının desteklenmesi olumlu sonuçlar vermiştir. Ancak 1971 yılında 12 Mart Muhtırasıyla tek başına iktidar olan, III. Süleyman Demirel Hükümetinin istifa etmesi üzerine göreve gelen Nihat Erim Hükümeti Dönemi'nde özel yüksekokullar kapatılarak devlet üniversitelerine bağlanmıştır. Çalışmada Süleyman Demirel Döneminde (1965-1971) daha fazla lise mezununun yükseköğretimden yararlanmasını sağlamaya yönelik çalışmaların bir değerlendirmesi yapılmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Süleyman Demirel Dönemi, Yükseköğretim, Gece Öğretimi, Özel Yüksekokullar

Abstract: Some very important steps, such as the opening of private schools and launching of evening education were taken in order to increase the physical capacity of universities. This practice was adopted in the faculties of some other universities. The opening of private higher schools was of great importance during the Coalition Governments during 1961-1965 and this policy continued into the term of Süleyman Demirel. Opening of the private higher schools was a significant attempt owing to the fact that more persons would be able to benefit from university education. The justice Party's liberal economic policies led to the support of private higher schools, which yielded highly positive results. However, the military memorandum of 1971 toppled the third Süleyman Demirel Government and Nihat Erim administration took over. The private higher schools were taken over by the state and continued to accept students under the state universities' rule. In this study, increasing of the physical capacities of higher education in order to receive more high school graduates into universities is evaluated and discussed.

Key Words: The Term of Süleyman Demirel, Tertiary Education, Evening Education, Private Higher Schools.

Giriş

Süleyman Demirel Dönemi'nin yükseköğretim politikalarının en önemli ayaklarından birisini, üniversitelerin ülkenin dört bir köşesine kadar götürülmesi ve eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için tüm imkânların seferber edilmesi ve yeni üniversite ve yüksekokulların açılması oluşturmuştur. Üniversite eğitimini daha geniş kitlelere yaymak ve daha fazla lise mezununun üniversite eğitiminden yararlanmasını sağlamaya yönelik bu hedefler doğrultusunda, öncelikle mevcut üniversitelerin kapasitelerinin artırılması, yeni fakülte ve yüksekokullar açılması yoluna gidilmiş, fakat her yıl nüfus artışına bağlı olarak (Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşına girmemiş olmasının bu nüfus artışında çok önemli etkenlerden birisi olduğunu burada vurgulamanın yararlı olduğunu görüyoruz.) üniversite eğitimine olan talebin artması Hükümeti ve üniversite yönetimlerini fakülte kontenjanlarını artırma, gece öğretimi ve özel yüksekokulların sayılarının artırılması gibi çözüm arayışlarına yöneltmiştir.

Bu çözüm arayışları Adalet Partisinin (AP), "1965 Seçim Beyannamesi ve I. Süleyman Demirel Hükümeti programında, yeni üniversiteler açmak için fazlasıyla çaba sarf edilmesi (AP SEÇİM BEYANNAMESİ, 1965: 5; TBMM TUTANAK DERGİSİ, B:3, O:2, 03.11.1965: 20), 1969 Seçim Beyannamesinde vaat edildiği gibi II. Süleyman Demirel Hükümeti programında da, her yıl artan üniversite taleplerini karşılayabilmek amacıyla, üniversitelerde gece öğretimi yapılması, ülkenin muhtelif yerlerinde fakülteler açılması, üniversitelere yeni fakülteler ve yüksekokullar eklenmesi, mevcutların kapasitesinin artırılmasının sağlanması, özel

yüksekokulların, Devlet okulları ile erişilmek istenen düzeye uygun bir şekilde faaliyet göstermeleri ve belirlenen maddi ve akademik standartlara uygun işleyişlerini sürdürmeleri için, Devletin denetim ve gözetiminde olmalarına devam edilmesi” (AP SEÇİM BEYANNAMESİ, 1969: 51; TBMM TUTANAK DERGİSİ, B:49, O:1, 09.03.1970: 272) şeklinde ifade edilmiştir.

1. Üniversite Kontenjanlarının Artırılması

AP’in tek başına iktidar olduğu dönemde yükseköğretim politikalarına bağlı olarak pek çok lise mezununun üniversiteye girebilmesi için; Hükümet tarafından mevcut üniversitelerin kapasitelerinin artırılması amacıyla çeşitli tedbirler alınmaya çalışılmıştır. Bu doğrultuda üniversitelerin kontenjanlarını artırma yoluna gidilmiş, fakat bunu yeterli bulmayan öğrenciler gösteri ve yürüyüşler düzenlenmişlerdir. Bu gösteri ve yürüyüşler çoğunlukla üniversitelerin kayıtlarının bitmesinin ardından, öğretimin başladığı Kasım aylarında gerçekleştirilmiştir.

Tercüman’ın “İzinsiz Yürüyüş Yapmak İsteyen Öğrenciler, Dün Polisle Çatıştı” başlıklı haberinde; “Üniversiteye giriş imtihanını kazanamayarak açıkta kalan öğrenciler, 300 kişilik bir yedek kontenjanı beğenmemişler ve dün yürüyüş yapmaya kalkmışlardır” (TERCÜMAN, 10.11.1965: 1) ifadelerine yer verilmiştir. Haber’in başlığında yer alan ifadeler, milliyetçi/muhafazakâr çizgisiyle bilinen gazetenin, öğrenci yürüyüşlerini desteklemeyen bir üslup benimsediğinin göstergesi olarak kabul edilebilir.

Cumhuriyet’in “Açıkta Kalan Öğrencilerin Bir Kısımına Yer Bulundu” başlıklı haberinde; “Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, üniversite ve yüksekokullara giremeyen öğrencilerin durumlarını hal için Bakanlık bünyesi içinde yeni imkânlar bulmuş (...) Rektörlükler dışında Millî Eğitim Bakanlığı olarak açıkta kalan 825-850 öğrenciye yer sağlanmış olduğunu bildirmiştir...” (CUMHURİYET, 16.11.1965: 1). İktidara muhalefetiyle bilinen *Cumhuriyet*’in Millî Eğitim Bakanlığının üniversiteye giremeyen lise mezunları için kontenjanların artırılması yönünde yaptığı çalışmalarına da yer vermiştir.

Hürriyet’in “Açıkta kalan lise mezunları için yeni fakülte açılacak” başlıklı haberinde ise Devlet Bakanı Cihat Bilgehan’ın sözlerine yer verilmiştir. Haberde; “(...) İstanbul’da bin, Ankara’da ise 500 kadar öğrencinin açıkta kaldığını verilen bilgilerden öğrendiğini söyleyen Bilgehan, İstanbul’daki öğrenciler için İşletme Ekonomisi adı altında yeni bir fakültenin bu yıl öğretime başlatılmasına çalışıldığını sözlerine eklemiştir” (HÜRRIYET, 21.11.1965: 1) ifadeleri yer almıştır. *Hürriyet*’in, mezunlarının daha çok özel sektörde çalıştığı bilinen İşletme Fakültesinin açılacağını ön plana çıkarmasının, gazetenin özel girişimciliği destekleyen liberal politik görüşüyle ilgili olduğu söylenebilir. Her yıl üniversite imtihanına giren öğrenci sayısı giderek artmış, herhangi bir yükseköğretim kurumuna yerleşemeyen öğrenciler için Millî Eğitim Bakanlığı üniversite ve yüksekokulların kontenjanlarını artırmaya çalışmıştır.

Üniversiteye giremeyen lise mezunlarının durumu Meclis’in gündeminde de sık sık yer almıştır. Tabii Senatör* Mehmet Özgüneş üniversiteye giremeyen lise mezunlarının durumlarına ilişkin verdiği demeçte; “Haziran ayı geldiğinde liseler mezun verir, binlerce aile çocuğum bir yüksekokul veya üniversiteye girebilecek mi, kaygısı duymaya başlarlar. Kasım ayı geldiğinde, Üniversitelerle Bakanlık Merkez Teşkilatı arasında görüşmeler ve koordinasyon toplantıları yapılır ve bunun sonunda âdeta zorla birtakım öğrenciler üniversitelerin şu veya bu fakültelerine veya yüksekokullara yerleştirilirler” (TBMM TD, B:3, O:1, 08.11.1966: 57) demiştir.

Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz ise; üniversiteye girmek isteyen hiçbir öğrencinin dışarıda kalmamasına çalıştıklarını, üniversitelerin kontenjanları, alabilecekleri öğrenci miktarları üzerinde, üniversitelerle temasa geçildiğini, henüz üniversitelerin kayıtlarına devam ettiğini ve kontenjanlarının dolmadığını, İstanbul Üniversitesi Rektörü ile görüştüğünü ve 900 kişilik öğrenci kontenjanının boş olduğunu, Ankara Üniversitesi Rektörüyle de görüştüğünü ve 500-600 kişilik bir kontenjanları olduğunu öğrendiğini belirtmiştir (TBMM TD,

*13 Aralık 1960 yılı ve 157 sayılı kanunun altında adları bulunan Millî Birlik Komitesi Başkanı ve üyeleri ile eski Cumhurbaşkanları, yaş kaydı gözetilmeksizin, Cumhuriyet Senatosunun tabii üyesidirler. Tabii üye olarak Cumhuriyet Senatosuna katıldıktan sonra bir siyasi partiye girenlerin üyelik sıfatı, partiye girişlerinden sonra ilk Cumhuriyet Senatosu üyeliği seçimi yılında sona erer.

B:3, O:1, 08.11.1966: 62). Dengiz'in konuşmalarından henüz ne kadar öğrencinin açıkta kaldığının belli olmadığı ve bu konuda üniversitelerle görüşmelerin devam ettiği ve Hükümet'in daha fazla öğrencinin üniversite eğitiminden yararlanabilmesi için, üniversitelerin de görüşlerini alarak ek kapasite yaratmaya çalıştığı söylenebilir. Ayrıca, öğrenci protestolarının eksik bilgilendirmenin yanında bazı kesimler tarafından Hükümeti yıpratmaya yönelik bir davranış olabileceği de değerlendirilebilir.

1966 yılı Kasım ayında üniversitelere kayıtların başlamasıyla, üniversiteye giremeyenler, üniversitelerin kontenjanlarının artırılması yanında, ikili öğretim ve gece öğretimi gibi taleplerde bulunmaya başlamış ve bu talepler gazetelerin gündemini meşgul etmeye devam etmiştir.

Tercüman'ın “*Üniversitede İkili veya Gece Öğretimi Yapılacak*” başlıklı haberine göre; “*İstanbul Üniversitesine giremeyen öğrenciler Üniversite kapısında toplanmışlardır. Bu arada “sokakta kaldıklarını” öne süren gençlerden bir heyet başbakan Süleyman Demirel’le görüşmüş “Üniversitede çift öğretim yapılmasını” istemişlerdir. Demirel gençlere: üniversite meselesi sokakta halledilmez, kayıtlar bitsin, açıklar belli olsun, ne kadar öğrencinin girmediğini bilelim. Kimse açıkta kalmayacak demıştır.*” (TERCÜMAN, 07.11.1966: 1,7).

Hürriyet'in “*Üniversite’de ikili öğretim düşünülüyor*” başlıklı haberinde; “*İstanbul Üniversitesine giremeyen öğrencilerin aralarından seçtikleri beş kişilik bir grup, Başbakan Demirel’le görüşerek fakülteye alınmaları için bir çare bulunmasını istemiştir. Başbakan Süleyman Demirel’in kendilerine “problemlerinizle yakından ilgileniyoruz, mutlaka bu işin icabına bakacak ve elimizdeki bütün imkânları kullanacağız” dediğini belirtmişlerdir*” (HÜRRIYET, 07.11.1966: 1) denilmiştir.

Cumhuriyet'in “*Üniversiteye giremeyen öğrenciler rektörü suçladı*” başlıklı haberinde ise; “*üniversiteye giremeyen öğrenciler Rektör ile profesörleri suçlayarak şöyle demıştır: İlim çalışması yapmak istiyoruz diye, üniversitede 6 saatten fazla mesai kabul etmeyen profesörler özel yüksekokullara derse gitmektedir. Gayeleri üniversiteye az öğrenci alınması ve özel yüksekokulların dolmasıdır.*” (CUMHURİYET, 07.11.1966: 1,7) ifadelerine yer verilmiştir. *Tercüman* ve *Hürriyet*'in haber başlıklarında ikili öğretim ve gece öğretimine dikkat çekilmekte ve Başbakan Demirel'in açıklamasına daha fazla yer verilirken *Cumhuriyet*'in üniversiteye giremeyen öğrencilerin Üniversite Rektörünü suçladığı haber başlığı yapılmış ve Başbakan Demirel'in açıklamasına haberin sonunda birkaç cümleyle yer verilmiştir. *Cumhuriyet*'in Başbakan'ın açıklamasından daha çok öğrencilerin Rektör ve profesörleri suçladıkları konuşmalara yer vermesi, öğrencileri haklı göstermeye çalıştığının bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

Süleyman Demirel Dönemi'nde daha çok öğrencinin yükseköğretimden yararlanması imkânlarının artırılmasına yönelik politikalarda, üniversite kontenjanlarının artırılmasının yanı sıra yeni üniversite, fakülte ve yüksekokulların açılması da önemli bir yer tutmuştur. 1967-1968 öğretim yılında, İstanbul Üniversitesinin bünyesinde Cerrahpaşa Tıp Fakültesi ve Veteriner Fakültesi, Fen Fakültesi bünyesinde Kimya Yüksekokulu açılmış ve İşletme Fakültesi kurulmuştur. Daha önce Ankara Üniversitesine bağlı olarak hizmet veren Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi Hacettepe Üniversitesine dönüştürülmüştür (TBMM TD, B:28, O:2, 05.02.1968: 595). Hacettepe Üniversitesi bünyesinde Diş Hekimliği ve Eczacılık Fakülteleri açılmıştır (<http://universitem.hacettepe.edu.tr/hakkinda.html>). Görüldüğü gibi, 1967 yılından itibaren Hacettepe üniversitesinin kurulması ve yeni fakülteler açılmasıyla daha fazla öğrencinin üniversite öğretiminde yararlanmasının önü açılmaya başlanmıştır.

Üniversiteye giremeyen öğrenciler ile ilgili olarak 1968 yılı Millî Eğitim Bütçe görüşmeleri sırasında söz alan CHP Denizli milletvekili Hüseyin Atmaca, liseden mezun olanların bu yıl itibarıyla dörtte üçünün herhangi bir yükseköğretim kurumuna kayıt yaptıramadığını, fakülteler arasında gerçekleştirilecek bir iş bölümüyle ve gerekli tedbirlerin alınmasıyla bu sorunun çözülebileceğini belirtmiştir (TBMM TD, B:28, O:1, 05.02.1968: 549). Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem ise; bu yıl liselerden toplam 25.136 öğrencinin mezun olduğunu, bunların, 4.667'sinin resmî yüksekokullara, 5.525'nin özel yüksekokullara, 12.697'sinin üniversitelere yerleştirildiğini ve toplamda 22.889 lise mezununun üniversite ve yüksekokullara kaydedildiğini ve böylelikle, 25.000 lise mezununun % 91'ine yükseköğretim imkânı sağlandığını ifade etmiştir (TBMM TD, B:28, O:2, 05.02.1968: 596). Bu verilere göre, pek çok lise mezununun yükseköğretimde okuma imkânına kavuştuğu anlaşılmaktadır. Bu oranın yüzde doksan bir gibi bir seviyede olmasını, Hükümetin daha çok gencin

yükseköğretim imkânına kavuşmasını sağlamaya yönelik yaptığı çalışmaların bir sonucu olarak nitelendirmek mümkündür.

Tercüman'ın "Eğitim Bakanı Bu Yıl Üniversite Öğrencisi Açıkta Kalmayacak Dedi" başlıklı haberinde; "Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem dün gazetecilere, memleketimizdeki fakülte ve yüksekokullar kapasitesi ile özel yüksekokullar kapasiteleri üniversiteye girmek isteyen öğrenci sayısını karşılamaktadır demiştir" (TERCÜMAN, 20.08.1968: 7) denilmiştir.

1969 yılında CHP Denizli milletvekili Hüseyin Atmaca, üniversitelere giriş imkânlarına dair yazılı soru önergesi vermiştir. Bu önergede Atmaca; 1969 yılı itibarıyla üniversitelerin giriş imtihanına 49.000 lise mezununun girdiğini, oysa üniversitelerin kapasitesinin 14.000 olduğunu 35.000 lise mezununun yükseköğrenim imkânına kavuşmadığını ifade ederek, iktidarın üniversite eğitimi almak isteyen hiçbir gencin açıkta kalmayacağına dair vaatlerini yerine getirmesini istemiştir. Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem ise Atmaca'nın önergesini cevaplamış; yükseköğretim ihtiyacının karşılanabilmesi için yeniden on yüksekokul ile on üniversite açılması konusunda hazırlanan kanun tasarısı üzerindeki çalışmaların devam ettiğini, ayrıca uzun vadede yeni üniversitelerin açılışı hazırlıklarına girilirken, yan tedbir olarak da mevcut üniversitelerin imkânları nispetinde kapasitelerini artırma çarelerinin aranmakta olduğunu, ayrıca üniversitelere bağlı yeni fakülte ve yüksekokullar açıldığını, bunlardan başka mevcut üniversite ve yüksekokullarda gece öğretimi yapılmasını sağlayacak gerekli kanun tasarısının hazırlanıp Parlâmentoya sevk edildiğini ifade etmiştir (TBMM TD, B:46, O:1, 01.04.1969: 377-378). Hükümetin daha çok gencin üniversiteye girmesini sağlamak için aldığı tedbirler üniversitelerin kapasitelerinin artırılması ve fakülte ve yüksekokullar açılmasıyla sınırlı kalmamakta, gece öğretimi yapılması içinde kanun çıkarılmasına çalışılmaktadır.

Hükümetin yükseköğretimde ek kapasite yaratma çalışmaları kapsamında 1968-1969 yılları arasında da yeni fakültelerin açılmasına hız verdiği görülmektedir. İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi açılmıştır. İzmir İktisadi ve Ticari İlimler Akademisi fakülte hâline getirilmiş, Mühendislik Bilimleri ve Dış Hekimliği Fakültelerinin eklenmesiyle Ege Üniversitesinin fakülte sayısı 6'ya yükselmiştir (DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ, 1974: 15).

1969 yılı Kasım ve Aralık ayında *Tercüman* ve *Cumhuriyet* bir makale ile üniversiteye giremeyen lise mezunlarına değinmiştir. *Tercüman*'da yayınlanan Ahmet Kabaklı'nın "Üniversiteye Giremeyenler" isimli makalesinde; "Her yıl Ekim, Kasım döneminde bu terane başlar. Çehresi süzölmüş, ferî kaçmış bir alay çocuk, sokaklarda dolaşır, üniversite bahçelerine çadır kurar: Okumak istiyoruz, bizi serseriliğe itmeyin! Feryatları ile gazete idarehanelerini, dekan, rektör odalarını, hükümet makamlarını aşındırırlar. Üniversite yetkilileri, "özerk" ve bürokrat fildişi kulelerinden kafalarını çıkarır bakarlar. Gazeteler yazar, Hükümet bir imkân bulunamaz mı diye üniversiteden ricada bulunur... Çaresizlik herkesi sarmıştır. Bu yavrucaklar adil, ilmi, kuvvetli ve millî olmayan bir eğitim sisteminin kurbanıdır" (KABAKLI, 20.11.1969: 2) ifadeleri yer almıştır. Kabaklı, üniversiteye giremeyen lise mezunları ile ilgili sorunun çözümlenememesi hususunda üniversite özerkliğine ve millî olmayan bir eğitim sisteminin varlığına dikkat çekmeye çalışmıştır.

Kabaklı'nın makalesinden 12 gün sonra *Cumhuriyet*'te yayınlanan Nazif Kuyucuklu'nun "Üniversiteye Giremeyenler" isimli makalesinde; "Bugün, üniversiteye giremeyenlere çare aranmaktadır. Basında yer alan haberlere göre, dışarıda kalanları da alabilmek için İstanbul Üniversitesinin bazı fakültelerinde gece öğretimi yapılması kararlaştırılmış ve bu yıl uygulanabilmesi için harekete geçilmiştir. Gece öğretimi acaba dışarıda kalan bütün öğrencileri kapsayabilecek midir? (...) Her yıl üniversiteye giremeyen lise mezunlarının sayısı katlanarak arttığı için gelecek yıllarda Üniversitelerimiz okumak üzere başvuracak lise mezunlarını alıp okutabilecek durumda olacağına benzemiyor" (KUYUCUKLU, 02.12.1969: 4) denilmiştir. Kuyucuklu, İstanbul Üniversitesinin üniversiteye giremeyenler için gece öğretimi yapılması kararını öne çıkarmış, fakat daha sonraki yıllarda, liseden mezun olanların sayısının giderek artmasıyla bu sorunun devam edeceğini vurgulamıştır.

1970 yılında Başbakan Süleyman Demirel'in Erzurum Atatürk Üniversitesi Rektörüyle yaptığı görüşme basında yer almıştır. *Tercüman*'ın "Başbakan: Memleketi İlelebet Yaşatmanın Yollarını Arayalım" başlıklı haberinde; "Başbakan Atatürk Üniversitesi Rektörü ile görüştikten sonra gazetecilere şunları söylemiştir:

Üniversite ve yüksekokullara bugün yüz altmış bin öğrenci devam etmektedir. Bu rakam yakında üçyüz bine çıkacaktır demıştır” (TERCÜMAN, 14.10.1970: 7) ifadeleri yer almıştır.

Cumhuriyet'in “Başbakan: Yüksekokul Öğrencileri 300 Bine Çıkarılacak” başlıklı haberine göre; “Erzurum’da Atatürk Üniversitesinin geliştirilmesi için bir plan isteyen Demirel, Atatürk Üniversitesi on bin öğrenciyi alacak hale getirilecektir. Bugün Türkiye’de yüz altmış bin yüksekokul öğrencisi vardır. Bu rakamı üç yüz bine çıkaracağız demıştır.” (CUMHURİYET, 14.10.1970: 1,7) Her iki haberden de, üniversitelerin imkânlarının geliştirilerek daha fazla öğrenciye öğrenim imkânı sağlanacağı sonucuna varılabilir.

1970 yılından itibaren Hükümet yeni fakülte ve yüksekokullar açmaya devam etmiştir. Bunların dışında Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri de açılmaya başlanmıştır. Elazığ’da bir Veteriner Fakültesi, Ankara Üniversitesine bağlı olarak Adana’da bir Ziraat Fakültesi ve İstanbul Teknik Üniversitesi bünyesinde de bir Gemi İnşaat Fakültesi açılmıştır (DİE, MİLLÎ EĞİTİMDE 50 YIL 1923-1973: 15). Eskişehir, İstanbul, Elazığ, İzmir, Zonguldak, Ankara, Konya ve Sakarya’da da Devlet Mühendislik ve Mimarlık Akademileri açılmıştır (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/512/6305.pdf>). 1971’de Boğaziçi Üniversitesi kurulmuştur (<http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/512/6305.pdf>). Hacettepe ve Boğaziçi Üniversitesinin ve Devlet mimarlık ve Mühendislik Akademilerinin açılması, üniversitelere bağlı fakülte ve yüksekokulların sayılarının artması daha fazla öğrencinin yükseköğretimden yararlanmasını sağlamıştır. Bütün lise mezunlarının günümüz şartları ve imkânları içerisinde dahi yükseköğretimden yararlanmadığı göz önünde bulundurulduğunda Süleyman Demirel Hükümetlerinin 9 üniversite ve bunlara bağlı 77 fakülte ile yüksekokullarda, üniversiteye her geçen yıl artan talebi karşılamaya çalışmak için, kontenjanların artırılması ve gece öğretimi gibi tedbirlerle çözüm üretmek adına gerekli çabayı gösterdikleri söylenebilir.

2. Üniversitelerde Gece Öğretimi

Süleyman Demirel Dönemi’nde, liselerden mezun olan öğrencilerin sayılarının gittikçe artması, pek çoğunun herhangi bir yükseköğretim kurumuna yerleşememesinden dolayı Hükümet, artan öğrenci taleplerinin karşılanması amacıyla üniversitelerde kapasite artışını sağlamak için, gündüz öğretimi yanında, gece öğretimi yapılması yönünde yasal düzenlemelerde bulunmuştur. Aynı zamanda bu husus, AP 1969 Seçim Beyannamesinde (AP SEÇİM BEYANNAMESİ, 1969: 51) ve II. Hükümet Programında her yıl artan üniversite taleplerini karşılayabilmek amacıyla, üniversitelerde ve yüksekokullarda gece öğretimi yapılacağı şeklinde ifade edilmiştir (TBMM TD, B:4, O:2, 07.11.1969: 145-146). İlk olarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi’nde gece öğretimi uygulaması başlatılması kararı alınmıştır.

Hürriyet’in “Ankara’da ikili tedrisat düşünüldü” başlıklı haberine göre; “Devlet Bakanı Cihat Bilgehan dün Bakanlıktan çıkarken gazetecilere, “Açıkta kalan lise mezunlarının Üniversiteye yerleşmesi için Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi yöneticileri ile ikili öğretim yapılması konusunda görüşmelerde bulunduğunu” söylemiştir.” (HÜRRİYET, 21.11.1965: 1).

Cumhuriyet’in “Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Gece Öğretimi Yapacak” başlıklı haberinde; “Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde gece öğretimi yapılması için Profesörler Kurulu karar almıştır. Bu karar, gece eğitimi için gerekli maddi imkânları sağlayacak kanun, hükümet tarafından çıkarıldığı takdirde derhal uygulanacaktır” (CUMHURİYET, 21.11.1965: 1) denilmiştir.

Tercüman’ın “Üniversitede ikili öğretim yapılacak” başlıklı haberinde ise; “On binlerce öğrenciyi ilgilendiren üniversitelerin çift tedrisat yapması konusunda hazırlanan kanun tasarısı, iki gün içinde Başbakanlığa verilecek. (...) Dün tasarısı ile ilgili olarak Başbakanla görüşen Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz, akşam öğretimi yapılması konusunda Millî Eğitim Bakanlığınca yapılan teklifi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinin kabul ettiğini açıklamıştır” (TERCÜMAN, 26.11.1965: 1) ifadeleri yer almıştır. *Hürriyet*’in haberinde, Devlet Bakanı Bilgehan’ın gece öğretimi yapılması için Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi ile görüşüldüğüne dair açıklamasına ve *Cumhuriyet*’te Ankara Üniversitesi Profesörler Kurulu’nun Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde gece öğretimi yapılması yönünde aldıkları karara yer verilirken, *Tercüman*’da Millî Eğitim Bakanlığının teklifiyle Dil ve tarih Coğrafya Fakültesinde gece öğretimi yapılmasının Ankara Üniversitesince kabul edildiği haberde ön plana çıkarılmaya çalışılmıştır.

Gece öğretimi ile ilgili 1966 yılı Millî Eğitim Bakanlığı Karma Bütçe Komisyonunda söz alan Tabii Üye Zerrin Tüzün, gece öğretiminin geçici bir çözüm olduğunu vurgulayarak, gece öğretiminin geçici bir rahatlama yolu açsa da ileride büyük bir işsizlik sorununu da beraberinde getireceğini, bu yüzden bu tedbirlerin yerine öncelikle mesleki ve teknik eğitimin cazip hale getirilmesinin üniversitelere yığılmaların da önüne geçilebilecek bir çözüm olduğunu belirtmiştir (TBMM TD, B:41, O:3, 04.02.1966: 435-436). Tüzün, gece öğretimi yapmak yerine gençlerin mesleki ve teknik eğitime kaydırılmasının daha sağlıklı bir yöntem olacağına dikkat çekmeye çalışmıştır.

Tüzün'ün görüşlerine karşı çıkan Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde gece öğretimi yapmaya başlanmasının, diğer üniversitelerde de gece öğretimine başlanmasını sağlayacak bir adım olduğunu belirterek, bunun da memnuniyetle karşılanması gerektiğini ifade etmiştir (TBMM TD, B:41, O:4, 04.02.1966: 467). Dengiz'in konuşması, gece öğretimine diğer üniversitelerde de başlanacağına bir göstergesi olarak nitelendirilmiştir.

Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gece öğretimine başlanması, Kasım ayında üniversitelerin açılmasıyla birlikte üniversiteye giremeyen lise mezunları tarafından diğer üniversitelerde de gece öğretimi yapılmasına yönelik taleplerin başlamasına neden olmuştur.

Cumhuriyet'in “Üniversiteye alınmayanlar yürüyüş yapacaklar” başlıklı haberinde; “üniversiteye alınmayan öğrenciler, dün Üniversite bahçesinde yaptıkları toplantıda çift tedarik sisteminin uygulanmasını istemişlerdir” (CUMHURİYET, 04.11.1966: 1) ifadeleri yer almıştır.

Tercüman'ın “Dengiz: Gece üniversiteleri açılacak dedi” başlıklı haberinde; “Eğitim Bakanı Dengiz, üniversiteye giremeyen lise mezunlarının dertlerini halledebilmek için bazı fakültelerde gece tedrisatı yapılabilmesi hususunun incelendiğini, neticelenmesinin beklendiğini açıklamıştır” (TERCÜMAN, 09.11.1966: 1) denilmiştir. İktidara muhalefetiyle bilinen *Cumhuriyet* haber başlığında gece öğretimine değil, üniversiteye alınmayanların yürüyüş yapmasına dikkat çekmeye, iktidara yakınlığıyla bilinen *Tercüman* ise Millî Eğitim Bakanı Orhan Dengiz'in gece üniversiteleri açılacağına dair sözünü haber başlığına taşıyarak, Millî Eğitim Bakanlığının üniversiteye giremeyen lise mezunları için çözüm arayışlarının önemli olduğu vurgulanmıştır.

1967 yılında, Ankara, İstanbul, İzmir ve Eskişehir'de bulunan İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinde de gece öğretimi uygulamasına başlanmıştır. TBMM'de gece öğretimi yapan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri öğretim üyeleri ile öğretim yardımcılara ve diğer personeline ek ücret verilmesine dair kanun teklifi Millet Meclisince kabul olunmuştur. Kanuna göre; gece öğretiminde görev alan üniversite öğretim elemanlarının gece öğretiminden alacakları ücretler, gece öğretimi dışında almış oldukları tazminat ve ek görev ücretlerini engellemeyecektir. Gece öğretimi yapan İktisadi ve Ticari İlimler Akademileri öğretim üyelerinden gece okutulan ders, yapılan seminer ve uygulamaların her bir saati için profesörlere 100, doçentlere 75, öğretim görevlilerine 60, okutman, uzman ve asistanlara da, 50'şer lira fazla çalışma ücreti verilir. İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinin yaptığı gece öğretimi hizmetinden dolayı, Akademi Reisine ayrıca 600 lira, Akademi muavinlerine 500 lira, şeflere 450 lira, memurlara 400 lira ve hizmetlilere de aylık ücretlerine ek olarak 300 lira verilmesi kabul edilmiştir (TBMM TD, B:59, O:1, 11.05.1967: 221,228). Hükümet tarafından gece öğretiminde görev alan öğretim elemanları ve personele ek ücretler tahsis edilerek, üniversitelerde gece öğretimi uygulamasının yaygınlaştırılmasının sağlanmaya çalışıldığı böylece kapasite artırımı açısından bunun önemli bir adım olduğu günümüzdeki uygulamalardan da anlaşılmaktadır.

Aydın Senatörü İskender Cenap Ege 1968 yılı Karma Bütçe Komisyonunda söz alarak gece öğretimi konusuna değinmiştir. Ege; mevcut üniversitelerimiz, üniversiteye girmek isteyen tüm gençleri alabilir. Üniversiteler, kendi imkânları içinde çift öğretim veya gece öğretimi yapmak suretiyle kapasitelerini artırmalıdır demiştir (TBMM TUTANAK DERGİSİ, B:28, O:1, 05.02.1968: 549). Ege, üniversitelerin gece öğretimi yaparak kapasite artışı sağlayabilecek durumda olduğunu ve bu yolla üniversiteye girmek isteyen gençlerin tamamını alabileceğini vurgulamıştır.

Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem de (Bakanlık Dönemi 1967-1969) gece öğretimi ile ilgili bir açıklama yaparak; gece öğretimi yapılan okullarda 23.000 öğrencinin öğrenim görmekte olduğunu, üniversitelerin ve yüksekokulların gece öğretimi yapmalarını sağlayacak iki kanun tasarısının görüşleri alınmak üzere

Bakanlıklara ve üniversitelere sunulduğunu belirtmiştir (TBMM TUTANAK DERGİSİ, B:28, O:2, 05.02.1968: 596). Ertem'in açıklamasından anlaşılacağı üzere, bütün üniversite ve yüksekokullarda gece öğretimi yapılabilmesi için Hükümet tarafından çalışmalar yapılmaktadır.

Bakanlığın çalışmaları devam ederken, üniversiteye giremeyen lise mezunları üniversitelerin açılmasına az bir süre kala Ekim ayından itibaren gece öğretimine yönelik taleplerine devam etmişlerdir. Öğrencilerin gece öğretimi isteklerini dile getirmek için daha önceki gösterilerinden farklı olarak "Direniş Komiteleri" kurdukları dikkati çekmektedir (TERCÜMAN, 22.10.1968: 1; CUMHURİYET, 28.10.1968: 1). Dünyada baş gösteren 68 öğrenci olayları etkilerini Türkiye'de de göstermeye başlamış, daha önce eğitime yönelik olan isteklerin yerini ideolojik çatışma ve işgaller almaya başlamıştır. Üniversiteye giremeyen lise mezunlarının "Direniş Komiteleri" kurması bu dönüştürmenin bir göstergesi olarak nitelendirilebilir.

Hükümetin, gece öğretimi konusunda attığı adımlar, *Tercüman*'ın sür manşetten verdiği "Üniversitelerde Çift Tedrisat" başlıklı haberinde; "Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem, üniversitelerimizde gece öğrenimi yapılmasını sağlayacak kanun tasarısının, meclisin bu çalışma döneminde kanunlaştıracağını açıklamıştır. Tasarı, halen Millet Meclisi Eğitim Komisyonu'nda görüşülüp, kabul edilmiş ve Plan Bütçe Komisyonu'na gönderilmiştir. Bütçe Komisyonu mütalasından sonra Genel Kurul'a sunulacak olan tasarı, öncelik ve ivedilikle görüşülerek kanunlaştırılacaktır...." (TERCÜMAN, 06.11.1968: 1) ifadeleriyle yer almıştır. Haberde bütün üniversitelerde gece öğretimi yapılması ile ilgili kanun tasarısının Cumhuriyet Senatosu Komisyonu'na sunulduğu 1968 yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe görüşmelerinde de Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem tarafından dile getirilmiştir.

Ertem 1969 yılında da; dengeli bir şekilde kalkınmak için, üniversitelerin kapasitelerinin artırılması, öğretimde kaliteyi düşürmeden, verimi yükseltme yollarının aranması, gece ve gündüz öğretim yapmaya mecbur olduğunu, bu amaçla hazırlanan, üniversitelerde gece öğretimi yapılmasını sağlayacak olan kanun tasarısının Cumhuriyet Senatosu Komisyonunda olduğunu ve bu sayede daha az masraf ile üniversitelerde % 80 oranında kapasite artışının mümkün olacağını belirtmiştir (TBMM TD, B:29, O:3, 01.02.1969: 110). Hükümet tarafından, gece öğretiminin yapılması bir zorunluluk olarak görülmekte ve bu yolla üniversitelerde ek kapasite artışının sağlanması öngörülmekte, fakat bu yapılırken de öğretimde kalitenin düşürülmemesi gerektiğine işaret edilmektedir.

Cumhuriyet Senatosuna sunulan gece öğretimi ile kanunun altı ay kadar sonra çıktığı *Cumhuriyet*'in "Devlet Planlama Teşkilatının Uygulama Raporuna göre: Eğitim görevinde üniversiteler yetersiz kalıyor" başlıklı haberinde yer almıştır. Habere göre; "(...) İlhami Ertem gece öğretimi ile ilgili bir soruya "Gece öğretimi için kanun çıkmıştır. Üniversitelerimiz gerekli hazırlıklarını tamamladıktan sonra gece öğretimine özellikle fen dallarında başlayacaklardır" cevabını vermiştir." (CUMHURİYET, 12.08.1969: 7).

Tercüman'ın "Üniversite 517 yıldan beri ilk defa törensiz açıldı" başlıklı haberinde; "(...) Üniversiteye giremeyen öğrenciler adına bir komiteyi kabul eden İstanbul Üniversitesi Rektörü Terzioğlu, "Gece öğretimi için gece gündüz çalışıyoruz" demiştir. Dün toplanan İstanbul Üniversitesi Yönetim Kurulu, Orman, Kimya, Fen, Edebiyat ve İktisat Fakültelerinde yapılması kararlaştırılan, gece öğretimi konusunu görüşmüştür" (TERCÜMAN, 18.11.1969: 7) ifadeleri yer almıştır.

Cumhuriyet'in "5 Fakültede Gece Öğretimi Yapılması Kesinleşti" başlıklı haberinde ise; "İstanbul Üniversitesinde gece öğretimini gerçekleştirmek ve gerekli ödeneği sağlamak için Ankara'ya gidip, Hükümet ilgilileriyle temasta bulunan Prof. Dr. Nazım Terzioğlu dün İstanbul'a dönmüş, İktisat, Kimya, Orman, Edebiyat ve Fen fakültelerinde gece öğretiminin yapılacağını kesinlikle bildirmiştir" (CUMHURİYET, 21.11.1969: 1) denilmiştir. *Tercüman* ve *Cumhuriyet*'in haberlerinde, İstanbul Üniversitesinin beş fakültesinde gece öğretimi yapılması kararının alındığı benzer şekilde verilmekle birlikte, *Cumhuriyet*'in *Tercüman*'dan farklı olarak gece öğretiminin **kesinlikle** yapılacağını vurguladığı görülmektedir.

1970 yılı Millî Eğitim Bakanlığı Bütçe Komisyonunda söz alan Güven Partisinden Kayseri milletvekili Sami Turan, İstanbul Üniversitesi ve İstanbul Teknik Üniversitesinin gece öğretimi yapmaya başlamalarını memnuniyetle karşıladıklarını ifade etmiştir (TBMM TD, B:36, O:1, 02.02.1970: 22). Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz da her konuda olduğu gibi, gece öğretimi hususunda da, göreve başladığından bugüne kadar geçen

sürede, bütün üniversitelerden büyük bir anlayış ve yardım gördüğünü ve bu yardımın devam edeceğinden emin olduğunu belirtmiştir (TBMM TD, B:36, O:3, 02.02.1970: 82). Şöyle bir değerlendirmeye gece öğretimi konusunu sonlandırabiliriz: I. Süleyman Demirel Hükümeti göreve başlar başlamaz 1965 yılında, ilk olarak Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gece öğretimi uygulamasına başlanmıştır. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi'nde gece öğretimine başlanması üzerine üniversiteye giremeyen lise mezunları, diğer üniversitelerde de gece öğretimi yapılmasını talep etmişlerdir. Daha fazla gencin üniversite eğitiminden yararlanabilmesi amacıyla üniversitelerde 1966 yılından itibaren gece öğretimi yapılmaya başlanmış ve gece öğretiminde görev alan öğretim elemanı ve personele de ek ücret verilmiştir. 1967 yılında, Ankara, İstanbul, İzmir ve Eskişehir'de bulunan İktisadi ve Ticari İlimler Akademilerinde, 1969 yılında gece öğretiminin kanunlaşmasının akabinde ise, İstanbul Üniversitesinin beş fakültesinde de gece öğretimine başlanmasıyla gece öğretimi yapan üniversitelerin sayısı artmış, bu da daha çok lise mezununun üniversite eğitiminden yararlanmasını sağlamıştır.

3.Özel Yüksekokullar

1961 anayasasının 21. maddesinin “herkes ilim ve sanatı serbestçe öğrenme, öğretme, açıklama ve yayma ve bu alanlarda her türlü araştırma hakkına sahiptir, eğitim ve öğretim, devletin gözetim ve denetimi altında serbesttir. Özel okulların bağlı olduğu esaslar, Devlet okulları ile erişilmek istenen seviyeye uygun olarak düzenlenir. Çağdaş bilim ve eğitim esaslarına aykırı eğitim ve öğretim yerleri açılmaz” (KİLİ ve GÖZÜBÜYÜK, 1985: 197) hükmü ile özel okulların açılabilmesinin önü açılmıştır. Anayasanın getirdiği bu hükümle birlikte, Koalisyon Hükümetleri Dönemi'nde (1961-1965) 8 Haziran 1965 yılında 625 sayılı Özel Öğretim Kanunu kabul edilmiştir (T.C. RESMİ GAZETE, 18.06.1965, No:625, Sayı:12026: 584). Kanunun çıkmasının arkasından Koalisyon Hükümetleri Dönemi'nde açılmasına başlanan özel yüksekokulların, Süleyman Demirel Dönemi'nde de açılmasına devam edilmiştir. Özel yüksekokullar gazete haberlerinin gündeminde yerini almıştır.

Özel Yüksekokullar, *Hürriyet*'in “*MTTB Yöneticileri Profesörlere Çattı*” başlıklı haberine şöyle yansımıştır: “*MTTB İkinci Başkanı Yavuz Uluşu, üniversite öğretim üyelerinin, üniversitede ders vermek dururken, özel yüksekokullarda ders vermeye başladıklarını ileri sürmüştü ve üniversitenin gece öğretimine açılmasına öğretim üyelerinin mani olmaya çalıştığını bildirmiştir....*” (HÜRRIYET,14.12.1965: 1). MTTB İkinci Başkanı Yavuz Uluşu, öğretim üyelerinin, devlet üniversitelerinde derse girmek yerine özel yüksekokullarda derse girmeyi tercih ettiklerini ileri sürmektedir. 625 sayılı özel öğretim kanununa göre; her hangi bir resmî okulda öğretim görevi yapan bir kimsenin, resmî okullarda okuttuğu ders saatlerinin yarısı kadar özel okullarda ders okutabileceği ifade edilmiştir (T.C. RG, 18.06.1965, Sayı:12026: 586). Kanuna göre, bir öğretim elemanı kendi üniversitesinde girdiği dersin yarısı kadar özel yüksekokullarda derse girebilir, öyleyse Uluşu'nun iddia ettiği gibi öğretim elemanları kendi üniversitelerinde derse girmiyorsa, özel yüksekokullarda da derse girmesi kanuna göre mümkün gözükmemektedir. Bu da konunun abartıldığını göstermektedir.

Cumhuriyet'te yayınlanan İlhan Selçuk'un “*Üniversiteye Hücum*” isimli makalesinde: “(...) *Anadolu'dan eksik eğitimle gelen çalışkan ve zeki çocuklara imkân tanınsa (çift tedrisat, gece üniversitesi vs.) üniversiteye giriş sınavında başarı göstermiş olanları dâhi zamanla geçemezler midir? (...) Üniversiteye giriş sınavında titizlik edip başarısız (!) öğrencileri üniversiteye almamak ve aynı başarısız öğrenciye gidip özel yüksekokullarda parayla eğitim vermek, doğrusu mantığa ve adalete yakın gelmiyor....*” (SELÇUK, 04.01.1966: 2) denilmiş ve özel yüksekokullarda, üniversiteye giremeyen başarısız öğrencilerin parayla eğitim aldıkları iddia edilmiştir. Özel yüksekokullarda eğitim gören öğrencilerin hepsinin başarısız kimselerden oluştuğu iddiasının hem bu okullarda okuyan bütün öğrencileri zan altında bıraktığı, hem de sadece üniversite giriş sınavının bu sonuca varmada ölçüt olarak alınmasının tek başına yeterli olamayacağı söylenebilir.

Meclis'te özel yüksekokulların kuruluş amacı ve içinde bulunduğu durum ile ilgili olarak Plan Karma Bütçe Komisyonunda söz alan Plan Karma Bütçe Komisyonu Başkanı AP Aydın milletvekili ve Gençlik ve Spor Bakanı İsmet Sezgin şu değerlendirmeleri yapmıştır: İnsan gücünden daha fazla yararlanılması amacıyla özel yüksekokullar kurulmuştur. Bu okullar ciddi bir denetime tabii tutulmaktadır. Toplumda artan üniversite talebine üniversiteler ayak uyduramamakta, bu nedenle özel yüksekokullar açılmaya devam edilmektedir (TBMM TD, B:76, O:1, 22.06.1967: 343-344). Sezgin'e göre toplumun gelişmesine ve taleplerine

yükseköğretimin ayak uyduramaması, özel yüksekokulların açılmasını zorunlu kılmıştır. Ayrıca Sezgin, özel yüksekokulların ciddi bir denetime tabi tutulduğunu belirtmiştir.

Tabii Üye Suphi Gürsoytrak'a göre ise; hem düşük kalite ve nitelikte hizmet sağlamaları, hem de üniversiteye girebilecek kapasiteye sahip olmayan varlıklı ailelerin çocuklarının eğitim görmesi bakımından, ileride istihdam sorunu doğuracak olan özel yüksekokullar, eğitim sistemini bozucu etki yapmaktadır (TBMM TD, B:76, O:1, 22.06.1967: 363). Özel yüksekokullar ile ilgili en çok gündeme getirilen konunun, üniversite sınavında başarısız olan ve daha çok varlıklı ailelerin çocuklarının yararlanması yönünde olduğu söylenebilir. 1965 yılında *Hürriyet*'te ve 1966 yılında *Cumhuriyet*'te çıkan yazılarda da benzer bir görüş yer almıştı.

Cumhuriyet'te yayınlanan Coşkun Akyol'un "Üniversitelerarası Giriş İmtihanları" isimli makalesinde; "(...) *A beyler, özel yüksekokullarda ders verenleri ithal mi ettiniz? İlmî araştırmalara zaman ayıramayacaklarını ileri sürerek Doğuda kurulacak ya da gece öğretimi yapacak üniversitelerde çalışmak istemeyenlerin özel yüksekokulların kürsülerini doldurmada ne denli yarış ettiklerini görmedik mi?*" (AKYOL, 06.07.1967: 2) denilerek devlet üniversitelerinde görev yapan öğretim üyelerinin özel yüksekokullarda ders vermeleri eleştirilmiştir.

Akyol'un yazısından yaklaşık 5 ay kadar sonra özel yüksekokullarla ilgili eleştirilerin devam etmesi üzerine Bedi Şehsuvaroğlu *Tercüman*'da bir makale kaleme almıştır. "*Özel Yüksek Öğretim ve Gençlik*" isimli bu makalede; "(...) *Bugün Amerika gibi dünyanın en zengin ülkelerinde dahi öğretimin bilhassa yükseköğretimin hemen hemen yüzde 90'ını özel sektörün elindedir. Bizde de böylece anaokullarından başlayarak, ilk, orta, lise derken, yükseköğretimde de özel sektör yerini almaya başladı. Türkiye gibi kalkınmakta olan ve gençlik yüzdesi genel nüfusun yüzde 50'sinden fazla olan bir ülkede esasen bu bir zarurettir*" (ŞEHSUVAROĞLU, 20.11.1967: 2) ifadeleri yer almış ve yükseköğretimde de özel sektörün yer almasının bir zaruret olduğu vurgulanmıştır.

1967 yılında yabancı bir yüksekokul olan Robert Koleji ile birlikte 18 özel yüksekokul bulunmaktadır. Bunların çoğu öğrencilerin itibar ettiği ve Türkiye'nin ihtiyaç duyduğu mesleki ve teknik eğitim dallarında açılmıştır. Bu okullar muhtelif illerde olmak üzere, (6) yüksek ticari ve iktisadi ilimler okulu, (7) Mühendislik Okulu, (2) Gazetecilik Yüksekokulu, (1) Eczacılık ve (1) de *Dişçilik Okulu*'dur. Özel yüksekokullarda, öğrenim gören öğrenci sayısının da 25 bin civarında olduğu söylenmektedir (TBMM TD, B:6, O:1, 23.11.1967: 138).

1968 yılı Karma Bütçe Komisyonunda CHP adına söz alan Denizli milletvekili Hüseyin Atmaca özel yüksekokulları eleştirerek ve Hükümetin gerekli önlemleri almasını istemiştir. Atmaca şunları söylemiştir; özel yüksekokulların artması işsizlik sorunu da meydana getirecektir. Eğitim Devletin işidir. Özel yüksekokullar sıkı bir denetime tabii tutulmalıdır. Eğitimde fırsat ve imkân eşitliği devlet tarafından gerçekleştirilmelidir (TBMM TD, B:28, O:1, 05.02.1968: 550). Atmaca'nın eğitimin devlet tarafından yürütülmesi gerektiğini vurgulaması, CHP'nin pek çok konuda olduğu gibi devletçilik anlayışının özel yüksekokullarda da kendini göstermesidir.

Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem ise; 1967-1968 yılında bütün özel yüksekokulların teftiş edildiğini, en kısa zamanda eksikliklerinin giderileceğini ve insan gücü kalitesini düşürmeden gelişmeleri için gerekli çalışmalar yapıldığını, ayrıca Millî Eğitim Bakanlığının özel yüksekokulları sürekli izleyerek daha verimli olmaları için gerekli tedbirleri aldığını ve MEB, üniversiteler ve meslek teşekküllerinin temsilcilerinden meydana gelen «Değerlendirme Komiteleri» oluşturularak özel yüksekokulların denetimlerini daha etkili hale getirdiklerini belirtmiştir (TBMM TD, B:28, O:2, 05.02.1968: 596). Ertem'in açıklamalarından özel yüksekokulların daha kaliteli eğitim vermelerinin sağlanması için denetimlerinin sürekli yapıldığı anlaşılmaktadır.

Özel yüksekokulların devletleştirilmesi konusunun gündeme gelmeye başlaması üzerine Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem bir basın toplantısı düzenlemiştir. *Tercüman*'ın "*Ertem: Öğrenci masraflarını azaltacağız dedi*" başlıklı haberine göre; "*Dün yaptığı basın toplantısında, özel okulları devletleştirmelerinin kesinlikle söz konusu olmadığını ifade eden Ertem, halen 20 ve yeniden açılmak için de 23 özel yüksekokulun müracaat ettiğini, bunların daha ziyade teknik öğrenim dalında olduklarının bulduklarını açıklamış ve şöyle devam*

etmiştir: *Özel yüksekokulların tamamı geçen yıl teftişten geçirilmiştir. Kontenjanları, ders araçları ve laboratuvar araçlarının standartları tespit edilmiştir.*” (TERCÜMAN, 28.09.1968: 7).

Cumhuriyet'in “*Ertem ‘Özel okulların devletleştirilmesi Anayasaya aykırıdır’ dedi*” başlıklı haberinde de Millî Eğitim Bakanı Ertem'in açıklamalarına yer verilmiştir: “*Şehrimizde Özel Yüksekokullar Birliği toplantısına katılan Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem, dün düzenlediği basın toplantısında, özel yüksekokulların devletleştirilmesinin anayasaya aykırı olduğunu söylemiş, ‘Özel yüksekokullar bu memleketin ihtiyacına cevap veriyor, sosyal hizmet yapıyorlar; devletleştirilmesi bahis konusu değildir. Amacımız bu okulların gerçek eğitim yapan müesseseler olmalarıdır’ demiştir....*” (CUMHURİYET, 28.09.1968: 1).

Tercüman'ın haberinde Ertem'in özel okulları devletleştirmenin söz konusu olmadığı ve özel yüksekokulların denetimlerinin yapıldığına yer verilirken *Cumhuriyet*'in seçtiği başlık ve içerikte Ertem'in özel okulların devletleştirilmesi Anayasaya aykırıdır gibi bir ifadeye yer vermesi hukuki açıdan oldukça önemlidir.

AP 1969 Seçim Beyannamesinde ve II. Süleyman Demirel Hükümeti programında özel yüksekokullar açılmasına ve bu okulların işleyişlerinin devlet tarafından denetlenmesine devam edileceği belirtilmiştir (AP SEÇİM BEYANNAMESİ, 1969: 51; TBMM TD, B:4, O:2, 07.11.1969: 145-146). İBYKP'de de, Özel Okulların kamuya bağlı eğitim kurumlarının üzerindeki talebi azaltması açısından faydalı olacağı belirtilmiş ve açılmaları desteklenmiştir (DPT, *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972*: 159).

Süleyman Demirel Hükümetleri Dönemi'nde Gençlik ve Spor Bakanlığı yapmış olan İsmet Sezgin'e özel yüksekokullar ile ilgili görüşlerini sorduğumda cevaben; “*özel yüksek okullar maalesef Türkiye’de siyasal ideolojik fikir güdenlerle yok edildi. Parası olan okumasın diye. Benim şöyle bir tespitim oldu: TBMM’de Millî Eğitim Bütçe Plan Karma Komisyonu’nda görev yaptım. Bu uzun dönemlerde devletin bütçelerini, Bakanlıkların bütçelerini araştırdık. Şunu gördüm bütçe aritmetik hızla dahi çoğalmıyor. Millî Eğitim hizmetleri geometrik diziye göre çoğalıyor. Yani aritmetik diziye göre ancak artan devlet gelirleri, geometrik diziye göre artan eğitim hizmetlerini karşılamaya yetmiyor. Bunun yerine halkın iştirakinin gerekli olduğuna inanıyorum. Ve paralı eğitim disipline ve ıslah edilerek daha bilimselleştirilerek daha kontrol edilebilirdi ama yapılmadı*” (GENÇLİK ve SPOR BAKANI İSMET SEZGİN ile YAPTIĞIM GÖRÜŞME, 11.06.2013) demiştir. Sezgin, Devletin bütçesinin artan eğitim taleplerini karşılamada yeterli olmadığını, bunun içinde halkın eğitim hizmetlerine katılımının sağlanmasına ihtiyaç duyulduğunu ve özel yüksekokulların ideolojik yaklaşım içerisine bulunalar tarafından siyasete alet edilerek yok edildiğini, düzenlemeler yapılarak özel yüksekokulların devam edebilmesinin mümkün olduğunu, fakat bunun yapılmadığını vurgulamıştır.

1968-1972 yıllarını kapsayan İBYKP döneminde üniversiteye olan fazla talebi karşılamak, yükseköğretimde kapasite artışı sağlamak amacıyla, özel yüksekokulların açılmasına devam edilmiş ve özel yüksekokullarının artmasıyla 50.000'e yakın ek kapasite yaratılmıştır (BASKAN, 1985: 149).

1969 yılı Millî Eğitim Karma Bütçe Komisyonunda konuşan Millî Eğitim Bakanı İlhami Ertem; özel yüksekokullarla ilgili yoğun eleştirilere rağmen özel yüksekokulların kanuni birer kuruluş olduklarını, kanun mevcut olduğu sürece de bu okulların açılmaya devam edileceğini, özel yüksekokulların gözetim ve denetimini en iyi şekilde yapılmaya çalışıldığını, özel yüksekokulların asgari Devlet üniversiteleriyle erişilmek istenen seviyeyi sağlayan kurumlar hâline gelmesi için de, ne mümkünse yapılmakta olduğunu ifade etmiştir (TBMM TD, B:29, O:3, 01.02.1969: 111). Özel yüksekokullarla ilgili eleştiriler daha çok bu okulların nitelikli eğitim verip vermediği ve kanunlara uygun kuruluşlar olup olmadıkları konusunda yoğunlaşmaktadır. Bakan Ertem'de bunlara açıklık getirmeye çalışmıştır.

1968-1969 öğretim yılında Türkiye’de 18 mühendislik, 13 Eczacılık ve Dış Hekimliği, 11 İktisadi ve Ticari İlimler ve Gazetecilik ve 2 tane de Tatbiki Güzel Sanatlar olmak üzere 44 tane özel yüksekokul bulunmaktadır. Bu okullardan bazıları; İstanbul’da bulunan Vatan Mühendislik ve Mimarlık, Gayrettepe Mühendislik ve Mimarlık, Galatasaray Mühendislik ve Mimarlık, Kimya Mühendislik, Tuna İktisadi ve Ticari Bilimler, Marmara Akşam Teknikerlik Yüksekokulu ve Ankara’da Yükseliş Mühendislik ve Mimarlık Yüksekokuludur. 1968-1969 öğretim yılı başında bu okullarda toplam 39.691 öğrenci öğrenim görmektedir (MEB TD, Cilt:32, 24.03.1969, Sayı:1547: 91). Verilerden anlaşılacağı gibi, Hükümet politikalarında da yer alan yükseköğretimde kapasite artışının, özel yüksekokulların çoğalmasıyla büyük ölçüde sağlandığı söylenebilir.

1970 yılında özel yüksekokul mezunlarının Mimarlar Odası'na odaya kaydedilmemesi üzerine sorun, Anayasa Mahkemesi'ne taşınmıştır (GÜVEN, 1998: 239). Bu okulların anayasaya aykırılığı savunan Mimarlar Odası, “*Özel Okullar Kanunu'nun*” yüksekokullar ile ilgili maddelerinin iptal edilmesi yolunda Anayasa mahkemesinin kararı yeni bir tartışmayı da başlatmıştır.

Anayasa mahkemesinin aldığı karar ile ilgili 1970 yılında Millî Eğitim Bütçe Komisyonunda bir değerlendirme yapan Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz (Bakanlık Dönemi 1969-1971), Anayasa Mahkemesinin özel yüksekokulların kapatılmasına ilişkin aldığı karara uymak zorunda olmadıklarını, bu okulları ülkeye faydalı okullar hâline getirmeye çalıştıklarını ve daha etkili bir denetim ve gözetime tabi tutulmaları içinde dört ana komisyonun çalışmalara başladığını belirtmiştir (TBMM TD, B: 36, O:3, 02.02.1970: 84).

Anayasa Mahkemesine taşınan Özel Öğretim Kurumları Kanunu'nun iptal edilmesine yönelik karar gazetelerde geniş yankı uyandırmıştır. *Cumhuriyet*'in “*Anayasa Mahkemesi Özel Okulları Anayasaya Aykırı Buldu*” başlıklı haberinde Anayasa Mahkemesinin aldığı karar ile ilgili olarak; “*Anayasa Mahkemesi dün yaptığı toplantıda 625 sayılı Özel öğretim Kurumları kanunundaki özel yüksekokullarla ilgili bütün maddeleri iptal etmiştir. Böylece özel yüksekokulların Anayasaya aykırı olduğu ortaya çıkmıştır. (...) Anayasa Mahkemesi özel yüksekokullarla ilgili maddeleri iptal ederken, iptal kararının 9 Temmuz 1971 tarihinden itibaren yürürlüğe gireceğini de kaydetmiştir. Bu süre içinde Hükümetin kanunun iptal edilen maddeleriyle ilgili olarak yeni tasarılar getirme imkânı ortaya çıkmaktadır. Hükümet yeni değişiklik tasarıları getirmez ve boşlukları doldurmazsa 9 Temmuz 1971'de özel yüksekokullar kapatılacaktır*” (CUMHURİYET, 13.01.1971: 1,7) ifadelerine yer vermiştir. Özel yüksekokulları her fırsatta eleştiren sol/sosyalist politik görüşe sahip *Cumhuriyet*'in, bu okulların Anayasaya aykırı bulunduğunu haber başlığı yapması, Anayasa Mahkemesinin aldığı kararı ve özel yüksekokulların devletleştirilmesini desteklediği şeklinde değerlendirilebilir.

Hürriyet'in “*Anayasa Mahkemesin Aldığı Karar: Özel Yüksek Okullar 9 Temmuzda Kapanıyor*” başlıklı haberinde; “*Anayasa Mahkemesi dünki toplantısında, senelerdir tartışma konusu olan “Özel Öğretim Kurumları Kanunu”nun özel yüksek okullarla ilgili maddelerinin tümünü iptal etmiştir. İptal kararı, 9 Temmuz 1971 tarihinden itibaren yürürlüğe girecektir. (...) Anayasa Mahkemesinin iptal kararını bizden duyan Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz, iptal edilen maddeleri henüz bilmediğini gerekli incelemenin yapılacağını söylemiş ve “gerekli maddeler ıslah edilerek Anayasaya uygun hale getirilecektir” demiştir. (...) Anayasa Mahkemesinin iptal kararının henüz gerekçesi açıklanmamıştır*” (HÜRRİYET, 13.01.1971: 1,9) denilmiştir. *Hürriyet*, haber başlığında özel yüksekokulların 9 Temmuz'da kesin kapatılmasına karar verilmiş gibi bir ifade kullanmış ve içeriğinde özel yüksekokullarla ilgili tüm maddelerin iptal edildiğini vurgulamıştır. Oysa Millî Eğitim Bakanı Orhan Oğuz Meclis'te, gerekli maddelerin ıslah edileceğini söylemişti. Bu açıklama özel yüksekokullar ile ilgili bazı maddelerin iptalinin söz konusu olduğunu göstermektedir.

Tercüman'da yayınlanan haberde ise bir kısım özel okulların devletleştirileceği haberin başlığından anlaşılmaktadır. *Tercüman*'ın “*Bir Kısım Özel Okullar Devletleştirilecek*” başlıklı haberinde konuya ayrıntılı bir şekilde yer verildiği görülmektedir. Haberde; “*Anayasa Mahkemesinin özel yüksekokullarla ilgili kanun maddelerini iptal etmesi üzerine Millî Eğitim Bakanlığı bu okullarda okuyan 47 bin öğrencinin mağdur edilmemesi için çalışmalara başlamıştır. (...) Bu okulların devamının sağlanması için de çalışmalar yapıldığı yetkili bir kaynak tarafından ifade edilmiştir. Yetkili: Anayasa Mahkemesinin iptal gerekçesine göre, özel yüksekokulların devletleştirilebileceğini, kar gayesi gütmeyen ve vakıf olanların da devamının sağlanabileceğini veya Anayasaya aykırılık sadece mevcut kanunların lafzından ileri geliyorsa bunların düzeltilebileceğini söylemiştir. (...) Ankara Özel Yükseliş Kolejinin sahibi Ali Demirel: Anayasa Mahkememiz 625 sayılı kanunun tümünü değil, üç maddesini iptal etmiştir. İptal kararı, okulları kapatın anlamı taşımaz. Anayasa Mahkemesi, özel okulların kanunla tasnife tabi tutulmasını ve ayrıca imtihan şekillerinin düzenlenmesini istemektedir. Özel okulların tasnife tutulmasını olumlu buluyorum demiştir. (...) Anayasa Mahkemesi Başkanı Hakkı Ketenoglu, kararın gerekçesinin iki ay içinde hazırlanacağını tahmin ettiğini söylemiş, Hükümete ve yasama organlarına Anayasaya aykırılığın düzeltilmesi için 6 aylık süre tanıdığını, bunun da 9 Temmuz 1971 de sona ereceğini ifade etmiştir*” (TERCÜMAN, 14.01.1971: 1,7) sözleri yer almıştır. *Cumhuriyet* ve *Hürriyet*'te Anayasa Mahkemesinin 625 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanunu'ndaki özel yüksekokullarla ilgili maddeleri tamamen iptal edip özel yüksekokulların kapatılacağı yer alırken, *Tercüman*'ın haberinde bir kısım özel okulların devletleştirileceğinin haber başlığına taşınması ve içeriğinde kar amacı gütmeyen ve vakıf olan yüksekokulların öğretime devam edebileceğinin açıklanması, özel

yüksekokulların tamamının kapatılmayacağı şeklinde yorumlanabilir. Ayrıca, Anayasa Mahkemesi'nin kapatma gerekçesini açıklamadığı *Hürriyet ve Tercüman*'da yer alırken *Cumhuriyet*'te yer verilmemiştir.

1971 yılında Anayasa mahkemesinin aldığı karardan sonra özel yüksekokullardan eksiklikleri tespit edilenlerin eksikliklerinin giderilmesi için Hükümete altı ay süre tanınmış, fakat 12 Mart Muhtırasıyla Süleyman Demirel döneminin sona ermesi üzerine kurulan Nihat Erim Hükümeti döneminde kapatılarak devlet üniversitelerine bağlanmıştır.

Sonuç ve Değerlendirme

Süleyman Demirel Hükümetlerinin tek başına iktidar olduğu 1965, 1969 seçimleri sonrasında Türkiye'nin II. Dünya Savaşı'na girmemesinin getirdiği bazı avantajların ortaya çıktığı söylenebilir. Bu avantajları, nüfus artışı, sanayileşme atılımıyla birlikte köyden-kente göçlerin hızlanması, dünyada meydana gelen gelişme ve değişimlerin Türkiye'yi de etkilemesi, bireylerin daha iyi bir hayat seviyesine ulaşma ve toplumda daha üst statü kazanma isteği gibi nedenlerle yükseköğretime olan talebin giderek artması olarak değerlendirebiliriz. Nüfus artışı ve barış ortamının da etkisi ile her yıl liseden mezun olanların sayısı giderek artmış, bunun sonucunda üniversiteye olan talepte de artış meydana gelmiştir. Süleyman Demirel Hükümetleri öncesi dönemden de üniversiteye giremeyen pek çok lise mezunu bulunduğu düşünüldüğünde, her yıl bu sayı daha da katlanmış. Süleyman Demirel Hükümetleri üniversitelerin kontenjanlarını artırma, yeni üniversite, fakülte, yüksekokul, akademiler, özel yüksekokullar kurulmasını sağlayarak ve gece öğretimi gibi uygulamalarla daha fazla lise mezununun üniversite öğretiminden yararlanmasını sağlamaya büyük çaba göstermişlerdir. Burada şunu da vurgulamalıyız ki; ilkököl, ortaokul ve lise sayılarındaki artış üniversite kapılarındaki öğrenci sayısını doğal olarak arttırmıştır.

Süleyman Demirel Hükümetleri iktidara geldiklerinin ilk yıllarından itibaren üniversite eğitiminden daha fazla gencin yararlanabilmesi imkânlarını artırmayı amaçlamışlardır. Kısa vadede üniversite açmanın finansman açısından zor olmasının da etkisiyle, üniversitelerin kontenjanlarını artırma yoluna gidilmesinin yanında, kısa sürede ek kapasite yaratmak için gece öğretimi uygulaması çok önemli bir yeniliktir. Gece öğretiminde görev alan öğretim elemanı ve personeline de maaşları ve tazminatları dışında, her bir ders saati için ücret verilerek gece öğretiminin yaygınlaştırılmasına çalışılmıştır.

Süleyman Demirel Dönemi'nde, İkinci Dünya Savaşı'na girmeyen Türkiye'de nüfus artışı üniversite önünde yığılmaların yaşanması, devlet üniversitelerinin fiziki kapasitelerinin ve öğretim elemanı sayılarının bütün lise mezunlarının üniversiteye alınması bakımından yeterli olmayışı ve liberal ekonomi politikalarını benimseyen AP iktidarının özel sektörün de eğitime katkısını sağlayarak devlet üniversiteleri üzerindeki baskının azaltılması ve ek kapasite yaratma çabası sonucunda özel yüksekokulların sayıları da kısa zamanda artmıştır. Fakat Mimarlar Odası özel yüksekokulların kapatılması için Anayasa Mahkemesine başvurmuştur. Anayasa Mahkemesi "sağlıklı işlemediği" gerekçesiyle özel yüksekokulların altı ay içerisinde tekrar düzenlenmesi, aksi takdirde bu okulların kapatılacağı ve devletleştirileceği yönünde bir karar almıştır. Eksiklikleri tespit edilen okulların eksikliklerinin giderilmesi Süleyman Demirel Dönemi'nin 12 Mart 1971'de sona ermesiyle mümkün olmamıştır. Daha sonra göreve gelen Nihat Erim Hükümeti tarafından özel yüksekokullar kapatılarak, devlet üniversitelerine bağlanmıştır. Böylece üniversitelerde kapasite sorunu giderek daha çok büyümüş, palyatif tedbirlerle günümüze kadar sorunlar çözülmeye çalışılmıştır.

Kaynakça

AKYOL, COŞKUN (06.07.1967). "Üniversitelerarası Giriş İmtihanları", *Cumhuriyet*, ss. 2.

AP SEÇİM BEYANNAMESİ (1965). Ankara: Adalet Partisi Merkez Neşriyatı 21.

_____ (1969). Ankara: Adalet Partisi Genel Merkez Yayınları, No:38.

ATANUR BAŞKAN, GÜLSÜN (1985). "12 Eylül 1980 Öncesi Dönemde Yükseköğretimde Sorunlar, Bu

Tarihten Sonra Alınan Önlemler, İlk Sonuçlar", Ankara: *Ankara Ü. Sosyal Bilimler Ens., Yüksek*

Lisans Tezi, ss. 14.

- CUMHURİYET (16.11.1965). “Açıkta Kalan Öğrencilerin Bir Kısımına Yer Bulundu”, s. 1.
- _____, (21.11.1965). “Dil-Tarih Coğrafya Fakültesi Gece Öğretimi Yapacak”, ss. 1.
- _____, (04.11.1966). “Üniversiteye Alınmayanlar Yürüyüş Yapacaklar”, ss. 1.
- _____, (07.11.1966). “Üniversiteye Giremeyen Öğrenciler Rektörü Suçladı”, ss. 1,7.
- _____, (28.09.1968). “Ertem ‘Özel Okulların Devletleştirilmesi Anayasaya Aykırıdır’ Dedi”, ss. 1.
- _____, (28.10.1968). “Üniversiteye Giremeyenler Direniş Komitesi Kurdu”, ss. 1.
- _____, (12.08.1969). “Devlet Planlama Teşkilatının Uygulama Raporuna Göre: Eğitim Görevinde Üniversiteler Yetersiz Kalıyor”, ss. 7.
- _____, (21.11.1969). “5 Fakültede Gece Öğretimi Yapılması Kesinleşti”, ss. 1.
- _____, (14.10.1970). “Başbakan: Yükseköğretim Öğrencileri 300 Bine Çıkarılacak”, ss. 1,7.
- _____, (13.01.1971). “Anayasa Mahkemesi Özel Okulları Anayasaya Aykırı Buldu”, ss. 1,7.
- DEVLET İSTATİSTİK ENSTİTÜSÜ (1974). *Millî Eğitimde 50 Yıl 1923-1973*, Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- DPT, *İkinci Beş Yıllık Kalkınma Planı 1968-1972* (1967).Ankara:T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı.
- GENÇLİK VE SPOR BAKANI İSMET SEZGİN İLE YAPTIĞIM GÖRÜŞME (11.06.2013). Ankara.
- GÜVEN, İsmail (1998). “Türkiye’de 1950-1980 Yılları Arasında Örgün Eğitimde Yapısal Değişme ve İdeoloji Arasındaki İlişkiler”,Ankara:*Ankara Ü. Sosyal Bilimler Ens. Doktora Tezi*, ss. 239.
- <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/40/512/6305.pdf>.
- <http://universitem.hacettepe.edu.tr/hakinda.html>.
- HÜRRİYET (21.11.1965). “Açıkta Kalan Lise Mezunları İçin Yeni Bir fakülte Açılacak”, ss. 1.
- _____, (21.11.1965). “Ankara’da İkili Tedrisat Düşünüldü”, ss. 1.
- _____, (14.12.1965). “MTTB Yöneticileri Profesörlere Çattı”, ss. 1.
- _____, (07.11.1966). “Üniversite’de İkili Öğretim Düşünüyor”, ss. 1.
- _____, (13.01.1971). “Anayasa Mahkemesin Aldığı Karar: Özel Yüksek Okullar 9 Temmuzda Kapanıyor”, ss. 1, 9.
- KABAKLI, AHMET (20.11.1969). “Üniversiteye Giremeyenler”, *Tercüman*, , ss. 2.
- KİLİ, S. ve GÖZÜBÜYÜK Ş. (1985). *Sened-i İttifaktan Günümüze Türk Anayasa Metinleri*, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- KUYUCUKLU, NAZİF (02.12.1969). “Üniversiteye Giremeyenler”, *Cumhuriyet*, ss. 4.
- MEB TEBLİĞLER DERGİSİ (24.03.1969).Cilt:32, Sayı:1547, ss. 91.
- SELÇUK, İLHAN (04.01.1966).“Üniversiteye Hücum”,*Cumhuriyet*, ss. 2.
- ŞEHSUVAROĞLU, BEDİ (20.11.1967).“Özel Yüksek Öğretim ve Gençlik”, *Tercüman*, ss. 2.
- TERCÜMAN (10.11.1965).“İzinsiz Yürüyüş Yapmak İsteyen Öğrenciler, Dün Polisle Çatıştı”, ss. 1.
- _____, (26.11.1965).“Üniversitede İkili Öğretim Yapılacak”, ss. 1.
- _____, (07.11.1966).“Üniversitede İkili veya Gece Öğretimi Yapılacak”, ss. 1,7.
- _____, (09.11.1966).“Dengiz: Gece Üniversiteleri Açılacak Dedi”, ss. 1.

- _____, (20.08.1968).“Eğitim Bakanı Bu Yıl Üniversite Öğrencisi Açıkta Kalmayacak Dedi”, ss. 7.
- _____, (28.09.1968).“Ertem: Öğrenci Masraflarını Azaltacağız Dedi”, ss. 7.
- _____, (22.10.1968). “Öğrenciler Gece Üniversitesi İstedi”, ss. 1.
- _____, (06.11.1968). “Üniversitelerde Çift Tedrisat”, ss. 1.
- _____, (18.11.1969).“Üniversite 517 Yıldan Beri İlk Defa Törensiz Açıldı”, ss. 7.
- _____, (14.10.1970). “Başbakan: Memleketi İlelebet Yaşatmanın Yollarını Arayalım”, ss.7.
- _____, (14.01.1971).“Bir Kısım Özel Okullar Devletleştirilecek”, ss. 1,7.
- TBMM Tutanak Dergisi (03.11.1965). B:3, O:2, ss. 20.
- _____, (04.02.1966). B:41, O:3, ss. 435-467.
- _____, (08.11.1966). B:3, O:1, ss. 57-62.
- _____, (11.05.1967). B:59, O:1, ss. 221,228.
- _____, (22.06.1967).B:76, O:1, ss. 343-344.
- _____, (22.06.1967).B:76, O:1, ss. 363.
- _____, (23.11.1967). B:6, O:1, ss. 138.
- _____, (05.02.1968). B:28, O:2, ss. 549-596.
- _____, (01.02.1969). B:29, O:3, ss. 110-111.
- _____, (01.04.1969). B:46, O:1, ss. 377-378.
- _____, (07.11.1969). B:4, O:2, ss. 145-146.
- _____, (02.02.1970). B:36, O:1, ss. 22-84.
- _____, (09.03.1970). B:49, O:1, ss. 272.
- T.C. Resmi Gazete (18.06.1965). “Özel Öğretim Kurumları Kanunu”, No:625, Sayı:12026, ss. 584-586.